

TOÓT-HOLLÓ TAMÁS
Három a kő – Körös-körül

A Három a kő a Kő Misztériumát alkotó regénytrilógia második darabja. A trilógia első darabja, az Üsse kő című regény a 2012-es könyvhétre jelent meg a Napkút Kiadó gondozásában. A regények mindegyikéből készül egy színpadi adaptáció is – az Üsse kő drámaaváltozata a 2012-es karácsonyi könyvvásárra jelenik meg, szintén a Napkút Kiadónál. A Három a kő – miként a trilógia többi darabja is – műfaját tekintve nehezen kategorizálható alkotás: valamennyi regény tradicionalista szellemiségű mű, de ez a tradicionalizmus mindegyik szövegben a posztmodern világ egymással szépen összegubancolódo intertextuális, képi és zenei idézethálóit vonja magára. A Három a kő is metafizikai pikareszk regény és rock and roll tündérmese, a garabonciás diákok Kárpát-medencei néphagyományának élhető újraélésével. A szöveg másik élhető hagyománya a „magos Déva vár” mítosza, amelyből most is, itt is a falba sorakozó kövek összeomlásának rémképe, s az összeomlás megállításának minden lehetséges próbatétele dereng fel.

*

Én vagyok az, aki nem jó: a fellegajtó-nyitogató – mondtam az árkok szabdalta rímek tudásával a körülöttem járó felhőknek, hogy a szavakkal a búnak utat adjak, magam pedig az ég magasában is egyre csak vígan járjak.

Fényes csillag az udvarom, mikor megyek, azon lakom – mosolygott rám a magasban Göncös is, s a tekintetében bizony éppen a tetejetlen fa hetedik magasságának szédülete szédeltett.

Nyitogatom a felleget: mikor nyílik, elmehetek¹ – mondtam rá erre, hogy ezekkel a szavakkal is szépen kiteljen a forgás dalba forgatott üteme.

S ahogy a rím a rímmel eltelt, a várakozásunk ideje is kitelt. Kinyílt a fellegajtó, s hófehéren pompázó felhő siklott ki rajta. Esőfelhő volt, de nem ám valamilyen vihar hajtotta, hanem egyenest az Ég-Föld Szellemének kíváncsisága. Hullott is belőle ránk az égi áldás, de nem ám esőcseppek képében, hanem próbát próbáló kérdések özönével.

A próbától pedig én ugyan vissza nem riadtam, mert ha már egyszer ágról szakadtam, a fellegajtók

nyitatlan nyílásával is csak a soha el nem dülő világoszlopon kapaszkodtam. Bizakodóan kivettem hát magamat a kérdéseknek, ahogy a sarjadó vetés teszi ki magát az esőnek. Bárányfelhő habjain pihenne figyeltem, így aztán habos felhők gomolygásából teltek ki a szellemjárta ajkak előttem.

Ágról szakadtam, de már a háromkövű malmot is megjárattam. Hullik abból a malomnak igazgyöngy éppen, ki is szikrázott azok közül egy talány megfejtése félig-meddig, ha a megfejtését éppen ugyan el nem vétettem. Jutottam, ameddig jutottam, de amire jutottam, azzal hozzá fordultam, Ég-Föld Szellem. Neked ajánlom a malom járatásának mind a három útját, s téged kérlek, tennéd próbára a magam gyöngyök közül eddig kigyűjtött igazát.

Meddig jutottál az igazgyöngyök szikrázásával? – kérdezte a szellem.

Ha a malmot háromszor megjáratom, háborúra kell magamat szánnom, de abban a háborúban csakis úgy lehet nekem erősítem, ha az erőnek ereje egy talány megfejtésével tiszteltethet engem. Tudom, hogy ha egyet se szólok, most már azzal is csak annyit mondok, hogy nem ott ugrom, ahol árok nincsen. Nem ott kerülök, ahol árok nincsen. Nem ott köszönök, ahol senki sincsen. De még nem tudom teljesen, hogy mit mondok, ha ezt mondom? Mivé leszek azzal, ha ezt kimondom?

Azzá leszel, aki árkon-bokron túl van. De ahol árok van, ott hid íveljen, s hid lerontásával ott éléd a tündérek vára, de magad megpróbálása is szépen előkerüljön.

Ez volt az én megfejtésem, amivel félig-meddig jutottam, de magamat ezzel még csak a kövek hasadékaik közé hasítottam. Hogy ha kő vagyok, legyen hozzá halott redő, halott redőkben ezer rovátka rajza.

Mit olvasol ki abból az ezer rovátkából, ha az a sok-sok rovás rajtad néha éppen úgy hajlik, ahogy egy táltos botján a rovás ékeskedik? Ha az a táltos minden rovásával is csak úgy tüntet, hogy hozzá már csak a jelenlétével tüntessen, de közben már a pusztta jelenlétével is maga a hűség legyen?

Ha a hűség emberét idézed meg előttem, jó vezérlő szellemem, akkor én már azt, ami félig van, azt a maga egészségéig is bármikor elvezethetem – mondtam hálásan az Ég-Föld Szellemének.

Ki volna hát, akinek helyébe most magadat bele kell képzelned, hogy őt te magad is megidézhesd?

Kampó vitéz. Mátyás hűséges vitéze. A hűség embere. Minden táltos tudományok örök tündérvitéze.²

1 Vö.: Fellegajtó-nyitogató (magyar népdal)

2 Vö.: Kampó vitéz (magyar népmese) – Ipolyi Arnold gyűjteménye alap-

ján, Csaplár Benedek feljegyzése nyomán. Gyűjtés helye: Szeged. Gyűjtés ideje: 1853 (Magyar Népköltési Gyűjtemény XIII, 104–118, 17.)

Ismered hát, akit ismerned kell. De az, hogy a híred hallottad, önmagában még semmi jóval nem biztat. Ha a kérdéseimre jól nem válaszolsz, az ő vitézségének értelmét meg nem értheted. S akkor az ő vitézséget meg sem érdemelheted. Mert tudd meg: ha jól válaszolsz, ő lehet a sereged mellé kiálló legerősebb erősséged. Mert ha ő melléd kiáll, nem egyedül lesz: ott lesznek vele az Árkok Földjének hegyei és folyói. De ekkora felfordulást a világban csak akkor támaszthatasz, ha a hűség emberének hűségére a magad hűségével is jó választ adsz – mondta a szellem.

Vagyok bátor jó vitéz, megyek hídon átul – szoltam, ahogy szolt már egyszer az aranybúza arany búzaszemeinek záporozásába minden rézkatonám, ezüstkatonám és aranykatonám, hogy a kapun át a harcra teremve is éppen csak szemenszedett harcos legyen.

Vagyok bátor jó vitéz, megyek hídon átul – szoltam, ahogy szolt már egyszer az aranybúza arany búzaszemeinek záporozásába minden kötündér és kőóriás, hogy a kapun át a harcra teremve is éppen csak szemenszedett harcos legyen.

Vagyok bátor jó vitéz, megyek hídon átul³ – szoltam, ahogy szolt már egyszer az aranybúza arany búzaszemeinek záporozásába minden bolygó lidérc és kőszáli kincsőr, hogy a kapun át a harcra teremve is éppen csak szemenszedett harcos legyen.

*

Te vagy a három kövel járó malom harmadik köve, háromszor szólalt hát meg benned a hűség vitézsége. Egy kérdést tőlem már ezzel is kiérdemeltél. Mondd hát, miért a király gyönyörűséges holdas lovának visszaszerzése volt Kampó legnehezebb feladata?

Mert az a paripa Holdas volt. Holdas pedig már azt is megtanulta, amit előtte a többi napholdas paripáknak bizony nem kellett tudnia. Tudta, hogy neki nem a fényben, hanem a sötétben kell járnia, de a sötétben maga körül minden tájat megvilágítania. Tudta, hogy neki a rejtőzés a jussa, s a Rejtett Ragyogás az örök sora, de ezt a sorát beteljesítve telhet csak ki az ő kimondhatatlan szolgálata.

Miért mondják azt, hogy Holdas Mátyás király minden hadjáratában a hadnak kimondhatatlan szolgálatára volt?

Azért, mert Holdas is csak olyan titok, akiről egyet se szólok, s amit szólok, abban is mindent csak lassan mondok. Nyugodt szívvel mondom hát, hogy

az a szolgálat kimondhatatlan, mert ezzel ugyan a magam szolgálata sem más, mint kimondhatatlan. Hogy azon megfejtteni ugyan bizony semmit ne kelljen, hogy az a szolgálat rajtam szakadatlanul csak megtörténhessen. Hogy minden szakasztott ügy legyen, ahogy szakadatlanul is egyre csak lehetne.

Hallom, hogy kimondatlanul mondd ki a kimondhatatlant. Miként a burok is csak meghasad, ahogy korty kortyot követ, amikor elnyel a világ, s te is elnyeled a világot. Ahogy kő kövön marad, amikor a föld is földet ér, amíg az Árkok Földje körülötted nyugalomban összeolvad a sötétséggel, s tetteiben maga lesz a fény. Ahogy az úztön úzte kis sereg éjten éjjel, reggel minden nyomon nyomot ér. Át az éren, át az áron. Át a fegyveres népű határon.⁴ Holdas titkát tehát bizony bizton tudhatod, ha a táltos szavaiddal azt a paripát te is ilyen szépen körberúgtatod. De tudod-e, miért éppen Holdasnak kellett rablók kezére jutnia, hogy Kampónak az ő visszaszerzése legyen a feladata?

Holdas maga a rejtőző tudás, aki ha van, mindent fénybe borít a sötétben. Ha nincs, magához hív, hogy ne legyél vétkes tétlenséggel télen. S ha nincs, meg kell találnod, hogy az ő sötétséget lebíró kimondhatatlan szolgálata megint minden hű had minden járásában minden rosszat jóra váltson. Holdas olyan, hogy ha van, mindig a hűség embereivel van. Ha nincs, egyre csak a rablók kezén van.

De rabló volt bizony Kampó is: a Tündérvár őrzőit ő is kirabolta. A barlangban siránczó asszony szavát megfogadva Delibáb tündér után járva a tündérek várnagyát minden titkos erejétől megfosztotta. Elvette a tarsolyából a Tündérvár kulcsát. Elragadta tőle a hétélű kardját.

Feledd a szavadat, szellem, mert én is menten elfeledem. Kampóban gyilkost és rablót meglátni nem lehet az én tisztem.

Miért ne lett volna gyilkos? Miért ne lett volna rabló?

Csak azért, mert ő nem mással, csakis önmagával viaskodott, amíg a tündérek várnagya után lopakodott. Kampó láthatatlanul leste, szemelgette az örök között a várnagyot, s hogy, hogy nem, de rögtön ráismert, holott előtte soha sem látta. Kampó láthatatlanul követte a várnagy nyomát, s hozzá ködbe borultan közeledett, s hogy, hogy nem, de a várnagy meghallotta a jöttét, s nyomban talpra állt arra a neszre.

Mit olvasol ki ebből?

Én csak azt, hogy a várnagy és Kampó bizony egy és ugyanaz. Mert minden táltosban ott van a tündérek minden ígérete, hogy egyszer végül valóra váljon. S minden

3 Vö.: Zöldágiaró (magyar népdal)

4 Vö.: József Attila: A csodaszarvas

tündérben ott van a táltosok minden nesztelen léptének nesze, hogy ha vitézségnek támad helye, maga is csak úgy járjon. Ahogy ők egymásra ismertek, a másokban bizony csakis önmagukra ismerhettek. Szavak nélkül is a körforgás közepéből válaszolgatva. Szüntelenül nyomra vezetve egymást, s ezzel is csak egyre egymás nyomába eredve. Soha nem feledve, hogy a másik önmagunkból lép elő, s mi magunk éppen a másik nyomán vagyunk.⁵ Hiszen bár őrzi történet annak a viadalnak az emlékét akárhány, de nincsen azokban gyilkosság sehány. De tud aztán arról mindegyik őrre Kampó minden történetének, hogy aztán ő a várnagy elsikkasztott, s földben rejtező testéhez szépen visszatalál, s vele ott azon nyomban hivatást cserél. Hagy magából valamit ő is a föld mélyén rejtezni, s elvisz a várnagy kulcsa és kardja mellé a ruhából is éppen eleget a Tündérvár őrének öltözni.

Mit tesz az, hogy Kampó a tündérek várnagyával hivatást cserél?

Az csak annyi tesz, hogy Delibáb szavára híven hallgat. Mert tündérek vitézévé ő csakis úgy lehet, ha az aranyhajú tündérkirály legkedvesebbik, s varázssokkal legékesebbik tündérének tanácsát híven megfogadja.

Miért mondta magáról Kampó, amikor Holdast keresve a Tündérvárat is majdhogynem már bevette, hogy ő nem más, de nem is egyéb, mint a hűség vitéze?

Mert az ő hűsége hűség volt a királyához, de hűség is volt önmagához. Mert az önmagához való hűség nélkül a Tündérvár felé vezető úton ugyan egy tapodtat sem járhatott volna. A sutba vágva megrekedő vitéz a tündérek várnagyával hivatást nem cserélhetett volna. A maga mögött lerontott híd és várnagy kulcsával sem kinyíló várkapu között sutba vágva a tizenkét virágszál titkát ugyan meg nem fejtette volna.

Miért mondd, hogy sutba vágva találta őt meg a sorsa, miután maga mögött a hidat lerontotta, de a kaput a kulccsal ki nem nyithatta?

Azért, mert a kemence sutja is csak Léтеленország hasadéka. Azért, mert sutba vágva is csak a saját bensőd nyitlatlanul nyíló üressége ez, ami tőled a külvilágot elhódítja.

Tudta-e Kampó, hogy a hidat le kell rontania, de ha a hidat lerontja, azzal még nem megy tovább az útja?

Nem tudta. Megtette, amit Delibáb anyja a barlangban tőle kért, de hiába, hogy a hidat lebontotta, hiába, hogy a kulcsot a titkos ajtóba illesztette, s végtelenül forgatta, egyre csak az élettelen csendesség terjengett szét körülötte.

Hogyan tudott közben önmagához hűnek maradni, s az útján megakadva a saját sorsán mégsem fennakadni?

Úgy tudott magához hűnek maradni, hogy lett benne előbb a harag végtelen indulata, s lett körülötte aztán tündérek szép énekekkel enyelgő mulatsága, hogy a szelid hangok hallatán az erős várkaput újra feszegetni kezdje, s ezzel a szép Delibábot éppen ködbe burkolózva is csak a maga nyomára vezesse.

Hogyan lett az éktelen haragból köddel ékes varázslat?

Először van a szomorúság. Aztán van a düh, amely lendületbe, megállíthatatlan lendületbe csap át. S aztán van a repülés. Amikor elenyészik benned a düh, s emelkedsz, aztán pedig hagyod, hogy a világ is emelkedni kezdjen körülötted. S amikor mindez zenében forogja ki magát, akkor minden együtt van, amiért a rock and roll egy haldokló világ megigazulása. Ami attól igaz, hogy nem akar semmit felmutatni, csak a tántoríthatatlan lendületet. A lendület pedig maga hit. Hogy van hova lendülni még. Hogy van hova emelkedni még. Hogy van hol egetverő mámort keresni még.

Hova volt még emelkednie Kampónak?

Delibábhöz.

Hova kellett Delibábnak alázuhannia?

Kampóhoz.

Mivé forogta ki magát bennük a zuhanás mámora és az emelkedés szépsége?

Tizenkét szál virágszál. De bokrétába voltak azok kötve, s abban a bokrétában a titkos forma volt a sutba vágott vándor kegyelme. A virág gombjai négyfelé állottak, mindenütt három arany- és ezüstfonállal volt a fűzér átkötve, s benne egy gyémántkő rejtőzött, melynek világossága mellett Kampó belátta a titkos zár lyukát, mely olyan volt, hogy négyféleképpen lehetett a kulcsot beletenni. Elértette hát a virágfűzérből a nyitási módját, hogy a kulcsot a zárba mind a négyféleképp beleillessze, s azt a kulcsot mindegyik zárba illesztés-kor háromszor fordítsa.

Mi volt annak a gyémántnak a világossága, amelyiknek fénye a titkos tudás fényét Kampóban meggyújtotta?

Az bizony csakis az a világosság, amelyik Holdast előtt jártában-keltében a sötétséget felragyogtatta.

Miért volt erre a világosságra szüksége ahhoz, hogy az útján tovább juthasson?

Mert a sutba vágottak élettelen csendessége tátongott benne és körülötte, s bizony volt az a csendesség már annyira lételen, hogy a csend halott

5 Vö. Csuang-ce: II/3.

redőinek rajzait már csak a puszták fölött úszkáló tündérhajó siklása rajzolja át neki újra. A saját erejével lerontott hiddal maga mögött, a kulcs végtelen forgatására sem nyíló kapuval maga előtt ő bizony Lételeországban járt, ahol sutba vágva bármeddig elidőzhet egy táltos, amíg a tündérek szavának érintése a várakozás végtelenségéből ki nem ragadja.

Azért volt hova felemelkednie Kampónak, s azért volt hova alázuhannia Delibábnak, mert Delibábot valami titkos bánat epesztette. Ha a bánat nem ezt tette volna vele, a lassan leszálló szürkületben a Tündérvár tetejére bizony ki nem állt volna, s ott lent a fehér ködbe burkolózó emberalakot ugyan meg nem pillanthatta volna. Megmondanád-e, mi volt az a titkos bánat, amelyről Delibáb soha nem beszélt, de ami a szürkületbe boruló Tündérvárban a falak tetejére hajtotta, hogy onnan ő egy virágbokréta mélyén egy kis gyémántkövel a szürkület kódéba burkolózó táltost szépen megvilágosodáshoz juttassa?

Megmondanám. Delibáb volt az, aki a Tündérvárba vissza csak úgy tért, hogy előtte még a verőfényes puszták fölött tündérhajóban úszkált, de arról a hajóról minden jó, s minden rossz földi gondolathoz is utat talált. Mert ment az a hajó olyan sebesen is, mint a gondolat, de a tündérben hiba ugyan nem esett. Azt viszont a világ fölött suhanó röptében ő azonnal meglátta, hogy Holdas bizony elveszett, s az Árkok Földjén a titoklátó öregek közt bizony nagy lett a rémület. Az a titkos bánat hát csak ugyanaz volt benne, ami a királyt is érte, s ami Kampót is a maga nagy útjára ösztökölte. Bizony Delibáb is csak Holdas vesztét siratta, s bizony ő is csak Holdas visszaszerzését áhította. A Tündérvár kapuját kinyitó tizenkét virágszál titkát is ő világította meg, s Kampót a tündérek várnagyának helyébe is ő segítette be. Segítette titkos tanáccsal, segítette őt sok-sok titkos varázsszerrel, segítette őt sok-sok jószágos bűbájjal. Akadt Kampó kezébe bárd, hogy vele hetet vágjon, s a maga mögött lerontott híd újra rendületlenül álljon. Akadt a kezébe síp, hogy abba hetet fújjon, s a hétélű karddal szétzavart várórségből azzal mindenkit újra maga köré gyűjtsön. Akadt a kezébe varázstükör, hogy abban a várnagy képére leljen, s azzal a képpel ő is csak eggyé váljon, s aki elveszett, annak a helyén ő mindent szépen bepótoljon. S Delibáb mindezt csakis azért tette, hogy Kampó hűsége a tündérek között tetszésre találjon, s amit Kampónak hinni lehet, azzal ő mind csak meghitt legyen.

Tudod-e azt, hogyan érthetem én azt, hogy Kampó a tündérek szolgálatát nagy örömmel ellátva bizony meghitt lett?

Meghiszem azt, hogy tudom. Ha ő meghitt, meghitt vagyok én is, ha ugyan bizony nem csalódom. A tündérek hitével meghitt táltosnak lenni annyi, mint a tündérek vigalmait zavartalanul látni: látni, milyen az, amikor a tündérek a madarak énekére táncolnak. Látni, milyen az, amikor a tündérek orsó módra pörögnek, s amikor már forgószelel módjára kavargognak, egyszerre csak boldogan tombolva a levegőbe repülnek. Mert meghittnek lenni annyi, mint minden tündéri bizalomra érdemesnek lenni. Mert meghittnek lenni annyi, mint a tündéri kövek pásztorává válhatni.

Mit jelent a tündéri kövek pásztoraként köveket görgetni?

Az csak annyit, hogy a kő kövön csak úgy maradjon, hogy előtte kő kövön ne maradjon. S amíg a kő kövön nem marad, kerüljön a tündérek elé gyémánt, amely emberi hűségéből forogta ki magát, amíg élelkelel élezve gördülte végig a maga útját. Kerüljön a tündérek elé szinarany, mely emberi boldogságból forogta ki magát, amíg a tündérek örömlükben orsó módra pörögtek, s aztán szélvésszé kerekedtek. Kerüljön a tündérek elé tiszta ezüst, amely igaz szeretetből termett, s kerüljenek gyöngyök és rubintok, melyek kövekkel gördülő drága útját a pásztor éppen csak úgy segítette, hogy közben az emberek irgalmát és háláját is beléjük hengergette.

Te is gyöngyöt járatsz éppen a háromkövű malommal, s jut azokból az igazgyöngyökből a tündérek elé is épp elég. Meghittnek ezzel te is csak meghitt lehetsz, ezen aztán nem is lesz miért, s nem is lesz kivel veszekedned. De ha Kampó meghitt lett a tündérek között, a hét hétnyi szolgálat elteltével Delibáb miért intette arra, hogy menjen tovább akár nélküle is, mert ha van feladat, ami igazán fontos az Ég alatt, s amit neki nem szabad az ő megszabadításával elodáznia, az éppen Holdas megkeresése lehet?

Mert Kampó akkor már hű és vitéz táltos is volt, de a tündérek meghitt szeretete neki is tündéri erőt adott, s így Holdas nyomába most már sikerrel eredhetett. Mert Holdast csak az találhatta meg, aki előbb az elrablóját is utolérhette. Holott ugyan az a bűbajos ember, aki Holdast a királytól elragadta, olyan ember volt, akit senki sem ismerhetett, mert ahányszor látni, ő annyiféle volt, s azt se lehetett róla tudni, hogy hol lakik. Mert Holdas elrablója bizony olyanforma volt, hogy ha keresik, nem találják, ha megtalálják, nem látják, ha látják, nem ismernek rá. Ezért Holdas nyomát csak az nyomozhatta ki, aki vizen túl volt, erdőn innen volt, hegyen alól volt, s völgyön felül volt.

Kampó pedig belehasadt már a lerontott híd és a ki nem nyíló várkapu között annyira Lételenország hasadékába, hogy ő bizony mindez egyszerre lehessen, hiszen ha ő oda hasadt, ahol a sutba vágottak ideje múlhatatlanul múlik, ő is csak hol volt, hol pedig nem volt. Volt ő hát a végtelen falban egy téglá. Volt ő lépcső, min felhalad valaki más. Volt ő ekevas, mely mélyen a földbe ás. Volt ő a csend, mely mindig enyhét ad. Volt ő a kéz, mely váltig simogat. Volt ő úgy, hogy legyen, s közben mégse tudja soha, hogy vanni éppen volna, ha ezt nagyon akarhatta volna.⁶

Miért madarak igazították Kampót útba, amikor már csak úgy sereglett körülötte a gondoknak az apraja-nagyja?

Volt ő hát a végtelen falban egy téglá. Volt ő lépcső, min felhalad valaki más ma. De ha felhaladt azon más, az a másik is csak ő maga volt, aki onnan más helyett, de maga helyett a magasból a madarak csivitelésével is csak bátran szólt minden más szó helyett. Szólt azokból a madárhangokból a föld alá rejtett várnagy minden szava. Szólt azokból a madárhangokból a magából kikelt lélek táltos magasságokkal lelkes szava. Szólt azokból a madárhangokból Delibáb tündér holdas paripát is a világra rúgató szava. Szólt a szarka, szólt a holló, szólt a fecske, s ezzel a szólással szólva, s ezekhez híven cselekedve soha nem telhetett ki csúful Kampó becsülete.

Ahogy a tizenkét holló égi sereglete őt a banyák véres kaszabolásától megvédte, miért a Fiastyúk szállt le a csirkéivel hozzá a beszélő füvek látására? Miért a magas ég csillagainak sereglete jött a tizenkét holló segítségének kiteljesítésére?

Mert az a tizenkét holló sem volt más, mint a tizenkét kőműves tündéri küldötte. Mert ahol ők a várfalak ormán tündéri muzsikaszót hallottak, onnan már a csillagokhoz is könnyen odaszólhattak. Hogy mutassanak bizony utat a szegénylegénynek. Hadd találja párját a mezitelen testére kötött, ködöket borongó fűnek. Lett is párja annak a fűnek, s az a fű a maga nevét is elmondta, s a maga erejét is szóba hozta. S ha az erejét szóba hozta, a kínokkal megszaggatott, kard éleivel megvagdossott testnek is csak a gyógyulást kínálta. Hiszen ha a csillagok útmutatása Kampóhoz el nem érkezett volna,

az ő vére is mind egy cseppig elfolyt volna. De az a vér semmilyen malmot meg nem hajtott volna, hanem a bosszús vén Sivatag itala lehetett volna.

Ahogy a csillagok úttal utaztatták, s útmutatással kalauzolták, miért csak egy üggyel-bajjal kivájt fát talált, hogy abban evezhessen át a nagy folyón, ahol az ősz öreg halász a kunyhójában várta? Hiszen akit a csillagok kalauzolnak, az akár egy frissen épített, nem bizonytalanul ingó, hanem a vízen szépen sikló csónaknak a nyomába is eredhetne.

Mert az Ősz Öreghez meg csak úgy érkezhetsz, ha faragatlan farönk vagy, s hozzá még te is csak ugyanolyan egyszerű maradhatsz. De ha téli folyón kelsz át, éppen ugyan vigyázhatsz. Ha a szomszédaitól félsz, éppen ugyan figyelhetsz. Ha vendégségben jársz, éppen ugyan tartózkodhatsz. Ha olvadó jégen csúszol, éppen ugyan óvakodhatsz. Ha faragatlan farönk vagy, éppen ugyan egyszerű is maradhatsz.⁷

Honnan tudod, hogy Kampó öreg halászának szavaival az Ősz Öreg szólt?

Én csak abból tudom, ahogy őt megvendégelte, s aztán a szolgálat dolgában őt jó szóra érdemesítette, hiszen ezzel ő magát Kampó szemében máris az emberek halászává⁸ tette. Mert ahogy Kampó a haláskunyhóban frissen sült halat evett, azt is elmondta, hogy ő bizony szolgálatot keres. S erre az öreg halász neki szépen elmondta, hogy nehéz a szolgálatot keresőnek az útja, mert ha nem vigyáz, rossz helyre talál, s bizony sok hozzá hasonló jámbor szerzet rajtavesztett már az úri szolgálaton. Ha mondott erre valamit, hát csak annyit mondhatott, hogy a szolgálata akkor lehet a jóra érdemes, ha sokra nem vágyik, s közben éppen ugyan keveset akar.

Ha ezt mondta, akkor tényleg az Ősz Öreg bölcsessége szólt belőle. De miért nem jó sokra vágyani? De miért jó keveset akarni?

Azt csak azért jó, amiért az áramlást jó oktalan erőlködés és oktalan sürgölődés nélkül nézni, s ezzel is csak birtoklás nélkül alkotni. Cselekedve, de nem ragaszkodva. Éppen ugyan még a beteljesült művet sem féltve. Ami a miénk volt, azt meg nem őrizve, de azért ugyan el se veszítve.⁹

6 Vö.: Reményik Sándor: *Akarom*

7 Vö.: Lao-ce: 15. Lao-ce arról is beszél, hogy hajdanában az írástudók legjobbjai éppen azok voltak, akik észrevétlenek maradtak, s éppen ettől lettek a legcsodálatosabbak. Mert titokzatos erők hatották át őket, s ezért senki sem tudta kiismerni őket. Óvatosak voltak, mint aki télen folyamon kel át; aggodalmasak, mint aki tart a szomszédaitól; méltóságelteljesek, mint aki vendégségben jár; engedékenyek, mint a jég, amely éppen olvadni kezd; egyszerűek, mint a megmunkálatlan fadarab; mindent befogadók, akárcsak a völgy; és átláthatatlanok,

akár a zavaros víz. (Vö. még: Tökei Ferenc prózafordítása)

8 Vö.: Máté evangéliuma 4,19. Amikor Jézus a Galileai-tó mellett járt, látott két testvér, Simont, másik nevén Pétert és testvérét, Andrást. Ők halászok voltak, s amikor Jézus rájuk talált, épp hálót vetettek a tengerbe. Jézus épp hálövetés közben szólította hát meg őket, s csak annyi mondott: ha vele tartanak, akkor ő az emberek halászává teszi őket. A halászok ezt hallván azon nyomban otthagyták hálójukat, és csatlakoztak Jézushoz.

9 Vö.: Lao-ce: 2.

Ezt a tanítást tartotta szem előtt Kampó akkor is, amikor a Holdast elrabló bűbájost végre megtalálta?

Ezt. Ezért is mondta hát a bűbájosnak, hogy bérül ő csak keveset kérne, s csak azt is úgy, ha ebből valamit megérdemelne. Ezért is mondta hát a bűbájosnak, hogy ő csak kevéshez ért, de azért örömet tanul, s ha tud valamit, abban legfeljebb annyi tudás van, hogy szót fogadni szépen tudjon, s amit rábíznak, abból szépen mindent elvégezzon. Holott ugyan azt senki se hitte volna, hogy ő a világról csak keveset tudna, hiszen bárki láthatta volna, hogy a fecskék csevegését ő milyen szépen eléri. Hogy a gondjaira bízott lovak homloksörényét milyen szépen ostromra fonja, hogy azt suhogtatva az elkódorgókat magához bárhonnán visszahívja. Hogy a neki adott hamukenyeret a leggyönyörűbb fehér kenyérre hogyan változtatja. Hogy a küszöbbe döfött késével a bűbájos anyjának boszorkányos mesteriségét megállítani milyen szépen megállítja. Hogy a hét nap szolgálat leteltével a bűbájostól éppen a ház legrongyosabb nyergét és kötőfékét kéri szolgálatának jutalmára.

Ahogy ezt a kérését Kampó előadta, a bűbájos úgy viselkedett, mint akit ott azon nyomban egy mérges darázs csípett volna meg. A szolgáját rögtön ördögfinnek titulálta, s őt átkozódás közben a hét szám megtanulásával is rögtön hírbe hozta. Miért nevezte Kampót ördögnek a bűbájos? Miért féltette benne azt, hogy tudja a hét számot?

Ördögnek csak azért tartotta, mert a más meghitt hitét meghurcolók a legkönnyebben már csak ezt kiáltják. De ettől ugyan bizony meg nem kell riadni, hiszen inkább csak az erdőkötet kell járni. S ott is ízig-vérig csak azt megérezni, hogy amit azokban az erdőkben lépten-nyomon Ördögsziklának neveznek, annak a sziklának a környékén érzed-e feltámadni a rejtve rejtező erődöt. Mert ha érzed, s azzal az erővel benned minden jó csak még jobbra fordul, akkor a benned tátongó ürbe ott már éppen a hetvenhét forgás táltos szédülete nyomul. Nyomul akár nyomtalan nyomon is. Nyomul akár úztön úzte kis sereggel. Nyomul akár éjten éjjel, reges reggel. Nyomul át az éren, át az áron. Nyomul fegyveres népű határon.¹⁰ S ahogy ezt a nyomot te megtalálod, máris tudván tudod a hét számot. S lehet is ettől félnie annak, aki Holdast az alvó királytól orvul elragadta. Mert ha Holdas újra velünk van, ő azt is tudja, hogy velünk lennie most úgy kell, hogy neki nem a fényben, hanem a sötétben kell járnia, de a sötétségben maga körül minden tájat szépen

meg kell világítania. Tudja, hogy neki a rejtőzés a jussa, s a Rejtett Ragyogás az örök sora, de ezt a sorát beteljesítve telhet csak ki az ő kimondhatatlan szolgálata. S ha kitelik a szolgálata, amely aztán nem ám a fényes úrnépek fényes szolgálata, hanem a folyó partján kivájt fa titkos egyszerűségének szolgálata, akkor a folyón egyre többen jutnak át a túlpartra. Átjutnak az Ősz Öreg kunyhójába. S ott eljutnak a frissen sült hal illatára. Ott eljutnak az egyet sem szóló, de minden lassan elmondó szó hallatára. Ott eljutnak a sokra nem vágyó, de mindig eszeden járó szolgálat tudományára. Eljutnak látni, milyen az, amikor a tündérek orsó módra pörögnek, s amikor már forgószél módjára kavarnak, egyszerre csak boldogan tombolva a levegőbe repülnek. Mert meghittnek lenni annyi, mint minden tündéri bizalomra érdemesnek lenni. Mert meghittnek lenni annyi, mint a tündéri kövek pásztorává válhatni.

Jóra fordult-e minden Kampóval attól, hogy tündérek tudományával lett gazdagabb?

Jóra bizony. Mert ahogy a bűbájost Holdasért vetelkedve úgy a földbe vágta, hogy ellenfele hónaljáig akadt be a saját udvarába, a banya pemetjét, gereblyéjét pedig a küszöbhez szegezte, megkeresni őt már ezzel is csak a hét szám tudománya kereste. De Holdasra felpattanva, az elrabolt táltost a király vitézei felé hajtva sem maradt ő segítség nélkül, mert ahogy a bűbájos magát kiszabadítván a táltosán őt már majdnem utolérte, ahogy üldözés közben a sikságon vágatott, azon a sikon maga előtt egyszerre csak egy végtelen tengert láthatott. Ennek a szépen nyugvó, még csak nem is mérgesen viharzó tengernek az ereje az üldözéstől a bűbájost azonnal el is rettentette, mert tudta, hogy ez a tenger a bűvös Delibáb bűvös teremtménye. Ahogy azt a tengert Kampó és Holdas száraz lábbal átlábalta, magam is csak éppúgy forgok az áramlásban, mert nem lel szilárd helyet a lábam. Azóta csak örvénylő tenger ragad magával, mert sodródok, nincs megállásom, de bizony állni sincs ám már hol megállnom.¹¹

Ha nincs megállásod, s ez volna épp a te örök hajthatatlanságod, akkor benned is jóra fordult minden, ami Kampót is csak meghitté tette. De Kampó meghittségét azért még ne hagyd szó nélkül, mert azt is meg kellene még válaszolnod, miért azt kérte a táltos Mátyás királytól, amit kért, amikor a Holdas lovát neki dicsőségesen visszahozta.

Megmondom én azt örömmel, de még szíves-örömet is. Lehetett volna neki jutalma a Holdasnak szerfölkött megörvendő királytól akár hét vármegye is, s köztük éppen ugyan bármelyik, amelyiket ő csak a kedve szerint

10 Vö.: József Attila: *A csodaszarvas*

11 Vö.: Lao-ce: 20.

